



GRAŻYNA WRONA

<https://orcid.org/0000-0003-0004-2457>

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (Polska)

University of the National Education Commission, Krakow (Poland)

## Interpelacje posłanek Sejmu Ustawodawczego (1919–1922). Doświadczenie społeczne i praktyka parlamentarna<sup>1</sup>

### Streszczenie

Artykuł poświęcono działalności interpelacyjnej posłanek Sejmu Ustawodawczego (1919–1922) jako ważnemu obszarowi ich aktywności parlamentarnej. Celem badań była ilościowa i jakościowa analiza interpelacji oraz ustalenie zależności między podejmowaną problematyką a wcześniejszym doświadczeniem społecznym, organizacyjnym i politycznym parlamentarzystek. Podstawę źródłową stanowiły *Sprawozdania Stenograficzne Sejmu Ustawodawczego* (nr 1–342), teksty interpelacji, inne druki sejmowe oraz materiały archiwalne z zespołu Prezydium Rady Ministrów w Warszawie 1917–1939, przechowywane w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Analiza wykazała wyraźne zróżnicowanie aktywności interpelacyjnej parlamentarzystek oraz zależność między wcześniejszym doświadczeniem organizacyjnym i politycznym a skalą aktywności parlamentarnej. W interpelacjach dominowała problematyka społeczna, oświatowa, opiekuńcza oraz kwestie związane z sytuacją kobiet i dzieci, podejmowano również zagadnienia dotyczące funkcjonowania administracji

<sup>1</sup> Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II”.

państwowej, aprowizacji, bezpieczeństwa, ochrony mienia publicznego oraz nadużyć władzy. Ważnym aspektem stała się również ocena skuteczności tych inicjatyw.

**Słowa kluczowe:** Sejm Ustawodawczy, 1919–1922, posłanki, parlamentarzystki, prawa kobiet, interpelacje

## **INTERPELLATIONS OF FEMALE DEPUTIES OF THE LEGISLATIVE SEJM (1919–1922): SOCIAL EXPERIENCE AND PARLIAMENTARY PRACTICE**

### **Abstract**

The article examines the interpellation activity of female deputies in the Legislative Sejm (1919–1922) as an important area of their parliamentary activity. The aim of the study was to conduct a quantitative and qualitative analysis of parliamentary interpellations and to determine the relationship between the issues raised and the previous social, organizational, and political experience of the female parliamentarians. The source base consisted of the *Stenographic Reports of the Legislative Sejm* (nos. 1–342), texts of interpellations, other parliamentary prints, and archival materials from the Presidium of the Council of Ministers in Warsaw (1917–1939), preserved in the Central Archives of Modern Records in Warsaw.

The analysis demonstrated a clear differentiation in the interpellation activity of female deputies and revealed a relationship between their previous organizational and political experience and the scale of their parliamentary activity. The interpellations focused primarily on social, educational, welfare-related issues, and matters concerning the situation of women and children. However, they also addressed questions related to the functioning of state administration, food supply, public security, protection of public property, and abuses of power. An important aspect of the study was also the assessment of the effectiveness of these parliamentary initiatives.

**Keywords:** Legislative Sejm, 1919–1922, female deputies, women parliamentarians, women's rights, interpellations

### **Wprowadzenie**

Problematyka udziału kobiet w życiu politycznym odrodzonego po 123 latach zaborów państwa polskiego od wielu lat pozostaje

przedmiotem zainteresowania badaczy reprezentujących różne dyscypliny naukowe. Funkcjonujące w obiegu naukowym opracowania koncentrowały się przede wszystkim na analizie znaczenia uzyskania przez kobiety praw wyborczych, a w konsekwencji ich wejścia do pierwszego parlamentu Drugiej Rzeczypospolitej<sup>2</sup>. Szczególną uwagę poświęcono symbolicznemu wymiarowi obecności kobiet w życiu politycznym, a także ich działalności parlamentarnej i legislacyjnej, zwłaszcza w zakresie problematyki oświatowej, społecznej oraz ochrony praw kobiet. W rezultacie stosunkowo dobrze rozpoznane zostały zarówno biografie pierwszych parlamentarzystek, jak i główne kierunki ich działalności politycznej oraz społecznej<sup>3</sup>.

<sup>2</sup> Andrzej Chojnowski, „Aktywność kobiet w życiu politycznym”, w: Anna Żarnowska, Andrzej Szwarc (red.), *Równe prawa i nierówne szanse. Kobiety w Polsce międzywojennej*, (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2000), 37–48; Joanna Dufrat, „Droga polskich kobiet do politycznego równouprawnienia i udziału w wyborach parlamentarnych II Rzeczypospolitej (na tle europejskim przełomu XIX i XX w.)”, *Przegląd Sejmowy*, nr 4, 2025, 7–29; Ludwik Hass, „Aktywność wyborcza kobiet w pierwszym dziesięcioleciu Drugiej Rzeczypospolitej”, w: Anna Żarnowska, Andrzej Szwarc (red.), *Kobieta i świat polityki. W niepodległej Polsce. Zbiór studiów*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1996), 70–99; Kamil Kacperski, „Problematyka czynnego i biernego prawa wyborczego kobiet w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w świetle publicystyki politycznej II Rzeczypospolitej (listopad 1918 r. – styczeń 1919 r.)”, *Przegląd Sejmowy*, nr 5, 2019, 5–28; Ewa Maj, „Problem praw kobiet w międzywojennej prasie dla Polek”, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*, nr 1, 2024, 85–105; eadem, „Problem realizacji praw wyborczych kobiet w Polsce międzywojennej: debata na łamach prasy dla katoliczek”, *Przegląd Sejmowy*, nr 2, 2022, 127–150; Michał Śliwa, „Kobiety w parlamencie Drugiej Rzeczypospolitej”, w: Anna Żarnowska, Andrzej Szwarc (red.), *Kobieta i świat polityki. W niepodległej Polsce. Zbiór studiów*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1996), 53–69.

<sup>3</sup> Kamila Cybulska, *O niepodległość i prawa kobiet. Zofia Moraczewska 1873–1958. Życie i działalność*, (Warszawa: IPN, 2021); Joanna Dufrat, „Buntownicza w sejmie: parlamentarna aktywność Zofii Moraczewskiej (1873–1958)”, w: Dariusz Opaliński et al. (red.), *Człowiek, społeczeństwo, źródło. Studia dedykowane profesor Jadwidze Hoff*, (Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015), 99–107; Paweł Fiktus, „Poselska aktywność kobiet na mównicy sejmowej w dobie II RP”, *Wrocławskie Studia Erazmianskie* nr 9, 2015, 543–565; Ilona Florczak, „Zofia Moraczewska (1873–1958): kobieta-polityk II Rzeczypospolitej”, *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Historica*, z. 77, 2003, 125–145; Alicja Gałczyńska, „Posłowie czy posłanki? O nazwach pierwszych polskich parlamentarzystek. Studium językoznawcze”, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*, nr 1, 2019, 9–24; Paweł Grata, „Krucjata antyalkoholowa w Sejmie Ustawodawczym i jej efekty (1919–1922)”, *UR Journal of Humanities and Social Sciences*, nr 3, 2018, 5–25; Marcela Gruszczyk, „Między działalnością społeczną a wielką polityką. Maria Moczydłowska (1886–1969), najmłodsza posłanka Sejmu Ustawodawczego II RP”, *Studia Politicae Universitatis Silesiensis*, t. 25, 2019, 9–32; Mateusz Hübner, „Program pomocy państwowej ludziom nauki w pracach Sejmu Ustawodawczego odrodzonej Rzeczypospolitej”, w: Zbigniew Girzyński, Jarosław Kłaczek, Jan Żaryn (red.), *Fundamenty Niepodległej: Sejm Ustawodawczy (1919–1922)*, (Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2020), 205–232; Mariola Kondracka, „Aktywność parlamentarna posłanek i senatorek Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1927”, w: Agnieszka Janiak-Jasińska, Katarzyna Sierakowska, Andrzej Szwarc, *Działaczki społeczne, feministki, obywatelki*.

W tekstach tych różne formy aktywności posłanek: wystąpienia w debacie plenarnej, relacjonowanie prac komisji, prezentacja wniosków zwykłych i nagłych, analizowane były najczęściej łącznie, jako równorzędne przejawy ich obecności w życiu parlamentarnym. Takie ujęcie pozwalało uchwycić skalę uczestnictwa kobiet w pracach Sejmu, lecz nie zawsze odsłaniało specyfikę poszczególnych instrumentów działania oraz ich odmienny ciężar funkcjonalny. W niniejszym artykule uwaga skoncentrowana zostanie na jednym, dotąd niewystarczająco, a może nawet zupełnie pomijanym obszarze – działalności interpelacyjnej posłanek Sejmu Ustawodawczego. Wszak interpelacje stanowią cenne źródło do analizy zarówno zainteresowań politycznych parlamentarzystek, jak i sposobów definiowania przez nie problemów społecznych. Za dodatkowy argument należy uznać możliwość oceny zależności między wcześniejszym

---

*Samooorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich po 1918 roku (na tle porównawczym)*, t. 2, (Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2009), 49–73; eadem, „Obywatelki i panie domu – życiowe role pierwszych polskich parlamentarzystek”, w: Anna Landau-Czajka, Katarzyna Sierakowska (red.), *Procesy socjalizacji w Drugiej Rzeczypospolitej 1914–1939. Zbiór studiów*, (Warszawa: Instytut Historii PAN, 2013), 123–138; eadem, „Posłanki i senatorki II Rzeczypospolitej”, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2017); Regina Kociowa, *Irena Kosmowska*, (Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1960); Katarzyna Luksa, *Gabriela Balicka (1867–1962). Działalność polityczna, społeczna, naukowa, edukacyjna*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2017); eadem, „Gabriela Balicka (1867–1962): naukowiec, posłanka Narodowej Demokracji”, *Wiek Stary i Nowy*, t. 6, 2014, 126–139; Irena Kopytowska, *Opowieść o Irenie Kosmowskiej – działaczce ruchu ludowego*, (Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1968); Ewa Maj, „Wzorzec parlamentarzystki w prasie dla kobiet w Polsce międzywojennej”, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*, nr 1, 2019, 73–104; Władysław Masiarz, „Kobiety w parlamentach II Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939”, w: Anna Frątczak (red.), *Kobiety wobec polityki – kobiety w polityce. Historia, realia, perspektywy*, (Kraków: Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2009), 183–228; Katarzyna Męczyńska, „Zofia Sokolnicka: «dusza tajnego nauczania», emisariuszka, posłanka, Zochna”, *Kronika Miasta Poznania*, nr 3, 2018, 143–154; Grzegorz Piotr Niecko, *Irena Kosmowska (1879–1945). Życie i działalność*, (Lublin: Multipress G. Wodecki, D. Wodecka, 2013); Małgorzata Niewiadomska-Cudak, „Reprezentatywność i aktywność kobiet w polskim parlamencie w latach 1919–1939”, *Studia Wyborcze*, t. 15, 2013, 49–66; Ewelina Podgajna (red.), *Przez lud dla ludu. Irena Kosmowska (1879–1945): polityk, społecznik, wychowawca*, (Lublin: Multipress G. Wodecki, D. Wodecka, 2014); Jolanta Szablicka-Żak, *Szkolnictwo i oświata w pracach Sejmu Ustawodawczego II Rzeczypospolitej*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1997); Michał Śliwa, „Kobiety w parlamencie Drugiej Rzeczypospolitej”, w: Anna Żarnowska, Andrzej Szwarz (red.), *Kobieta i świat polityki w niepodległej Polsce 1918–1939*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1996), 53–69; Dionizja Wawrzykowska-Wierciochowa, „Jadwiga Dziubińska (1874–1937)”, *Roczniki Dziejów Ruchu Ludowego*, nr 7, 1965, 513–545; Olga Wiechnik, *Poselki: Osiem pierwszych kobiet*, (Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2019); Przemysław Żukiewicz (wstęp, opracowanie i edycja naukowa), *Podkreślić żądania kobiet. Przemówienia posłanek na posiedzeniach plenarnych Sejmu Ustawodawczego (1919–1922). Teksty źródłowe*, (Wrocław: Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2021).

doświadczeniem społecznym posłanek a ich aktywnością parlamentarną.

Przypomnieć należy także, że Sejm Ustawodawczy (1919–1922) był instytucją o szczególnym charakterze ustrojowym, a jego zadaniem nie tylko bieżące stanowienie prawa, lecz przede wszystkim tworzenie podstaw organizacyjnych i konstytucyjnych młodego państwa<sup>4</sup>. Udział kobiet w tym procesie należy uznać za znaczący.

Celem prowadzonych badań była więc ilościowa oraz jakościowa analiza interpelacji posłanek Sejmu Ustawodawczego jako formy aktywności parlamentarnej, także ustalenie zależności między tematyką podejmowaną w interpelacjach a wcześniejszym doświadczeniem społecznym, organizacyjnym i zawodowym parlamentarzystek. Badania zmierzały zatem do: określenia skali i struktury tematycznej interpelacji wnoszonych przez posłanki, ustalenia relacji między biografią społeczną posłanek a zakresem podejmowanych przez nie problemów, ocena reakcji władzy wykonawczej na interpelacje (na podstawie kwerendy archiwalnej), także osadzenia działalności interpelacyjnej kobiet w szerszym kontekście praktyki parlamentarnej Sejmu Ustawodawczego.

Konieczne zatem okazało się sformułowanie pytań badawczych: Jaką skalę ilościową miała działalność interpelacyjna posłanek Sejmu Ustawodawczego na tle ich ogólnej aktywności parlamentarnej? Jakie kategorie problemów dominowały w interpelacjach autorstwa posłanek? Czy zakres tematyczny interpelacji pozostawał w związku z wcześniejszym doświadczeniem społecznym poszczególnych kobiet? Na ile interpelacje posłanek Sejmu Ustawodawczego okazywały się skutecznym narzędziem interwencji parlamentarnej, a na ile spotykały się z odpowiedziami o charakterze formalnym i pozornym? Dlaczego trzy spośród ośmiu posłanek nie wykazały aktywności interpelacyjnej?

<sup>4</sup> Andrzej Ajnenkiel, *Parlamentaryzm II Rzeczypospolitej*, (Warszawa: Wydawnictwo „Wiedza Powszechna, 1975); Lidia Michalska-Bracha, „Sejm Ustawodawczy w historiografii polskiego parlamentaryzmu”, *Przegląd Sejmowy*, nr 6, 2018, 137–158; Marcin Drewicz, *Polskie wybory 1919. Agitacja w pięciu tygodniach*: „Gazeta Świąteczna”, „Zorza”, „Wyzwolenie”, „Rząd i Wojsko”, „Piaś”, ([Warszawa]: Arte Klub Zachowawczo-Monarchistyczny, 2011); Zbigniew Girzyński, Jarosław Kłaczek i Jan Żaryn (red.), *Fundamenty Rzeczypospolitej. Sejm Ustawodawczy (1919–1922)*, (Toruń: wydawnictwo Adam Marszałek, 2020); Kamil Kacperski, *System wyborczy do Sejmu i Senatu u progu Drugiej Rzeczypospolitej*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2007); Piotr A. Tusiński, *Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1922*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2019).

Realizacji wskazanego celu oraz weryfikacji postawionych pytań podporządkowano następującą hipotezę badawczą: Wysoka aktywność parlamentarna częścię charakteryzowała posłanki posiadające wcześniejsze doświadczenie polityczne, organizacyjne i publicystyczne związane z działalnością struktur partyjnych oraz organizacji o szerszym zasięgu instytucjonalnym.

Podstawowymi źródłami w badaniach były *Sprawozdania Stenograficzne z Posiedzeń Sejmu Ustawodawczego* (nr 1–342)<sup>5</sup>, także druki wytworzone przez Sejm, w tym interpelacje poselskie<sup>6</sup>, oraz materiały archiwalne, przechowywane w Archiwum Akt Nowym w Warszawie, w zespole Prezydium Rady Ministrów w Warszawie 1917–1939, częściowo zdigitalizowane. Obejmowały one dokumentację powstałą w toku procedury interpelacyjnej, m.in. pisma Marszałka Sejmu kierowane do Prezydium Rady Ministrów lub poszczególnych ministrów, odpowiedzi ministerialne zawierające wyjaśnienia odnoszące się do treści interpelacji, a także dodatkowe materiały urzędowe związane z rozpatrywaniem podnoszonych spraw. Dokumenty te pozwoliły prześledzić nie tylko treść samych interpelacji, lecz również administracyjny obieg dokumentacji, hierarchię instytucjonalną oraz praktyczny przebieg procedury interpelacyjnej, od wniesienia interpelacji poselskiej, poprzez etap wyjaśnień ministerialnych, aż po przekazanie odpowiedzi Marszałkowi Sejmu i interpelantom. Znakomitym przewodnikiem w obszernym stenograficznym materiale okazał się *Skorowidz osobowy do Sprawozdań Stenograficznych z posiedzeń plenarnych Sejmu, pos. 1 (10.II.1919)–pos. 342 (27.XI.1922)* (Warszawa 1965), opracowany przez Marię Nowicką.

Zanim jednak zaprezentowana zostanie analiza zasygnalizowanego w tytule zagadnienia, doprecyzowania wymaga jeszcze jedna kwestia. W artykule odstępiono od próby ponownej rekonstrukcji biografii posłanek Sejmu Ustawodawczego, ponieważ problematyka ta, jak już wspomniano, podjęta została przez liczne grono badaczek i badaczy. Warto natomiast odwołać się do materiału zawartego w notach biograficznych, zamieszczonych w publikacji

<sup>5</sup> Biblioteka Sejmowa: Parlamentaria polskie 1919–2001: Sejm Ustawodawczy 1919–1922; Stenogramy: [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=scan&scan\\_code=NST&scan\\_start=rpii/0&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_ST](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=scan&scan_code=NST&scan_start=rpii/0&local_base=2RP_SU_SJ_ST) [dostęp: 20.05.2026].

<sup>6</sup> Ibidem: Interpelacje: [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=scan&scan\\_code=TIP&scan\\_start=0&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_IP](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=scan&scan_code=TIP&scan_start=0&local_base=2RP_SU_SJ_IP) [dostęp: 20.05.2026].



Tadeusza Rzepeckiego *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 1919 roku*<sup>7</sup>, przygotowanej na podstawie kwestionariusza rozesłanego posłom przez autora. Choć, jak on sam zaznaczył, pomimo wielokrotnych prośb, kilku parlamentarzystów wykazało „niezrozumienie”<sup>8</sup>. Należy jednak podkreślić, że w prowadzonych badaniach znaczenie miała nie tyle kompletność tych biogramów, ile sposób selekcji i eksponowania określonych elementów własnej działalności publicznej.

Noty te pozwalają ustalić, które doświadczenia, kompetencje i formy aktywności posłanki uznały za najistotniejsze dla swojej publicznej identyfikacji u progu działalności parlamentarnej. Wynika z nich, że przede wszystkim eksponowały działalność zawodową, społeczną, oświatową, organizacyjną, niepodległościową oraz publicystyczną, znacznie rzadziej natomiast pojawiały się kwestie prywatne czy rodzinne. W tym sensie biogramy te można traktować jako świadectwo świadomie konstruowanego obrazu własnej aktywności publicznej i obywatelskiej do 1919 roku. Zasadne wydaje się zatem w tym miejscu odwołanie do jednej z publikacji Ewy Maj i odpowiedź na zawarte w niej, choć może nie wprost, pytanie: czy przywołane bohaterki odpowiadały ówczesnemu modelowi parlamentarzystki, które kształtowała prasa<sup>9</sup>? Do tych kwestii jeszcze wrócimy.

W zestawieniu z późniejszą działalnością parlamentarną, szczególnie interpelacyjną, materiał ten pozwala prześledzić zależności między wcześniej akcentowanym doświadczeniem społecznym i organizacyjnym a problematyką podejmowaną na forum Sejmu Ustawodawczego. Były to bowiem kobiety reprezentujące odmienne środowiska i drogi życiowe – od działaczek społecznych i organizatorek pracy oświatowej, przez aktywistki ruchów politycznych i społecznych, po przedstawicielkę środowiska akademickiego. Łączyło je natomiast, jak już wspomniano, silne eksponowanie działalności społecznej, oświatowej i organizacyjnej, co z kolei pozwoliło dostrzec określony model autoprezentacji kobiet wchodzących do życia parlamentarnego po odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

<sup>7</sup> Tadeusz Rzepecki, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 1919 roku*, (Poznań: Wielkopolska Księgarnia Nakładowa, 1920).

<sup>8</sup> Ibidem, 7.

<sup>9</sup> Ewa Maj, „Wzorzec parlamentarzystki”, 76.

## Mikrobiografika parlamentarna<sup>10</sup>

Zwięzłe informacje biograficzne, od wyjątkowo lakonicznej noty Gabrieli Balickiej (1867–1962)<sup>11</sup>, po bardziej rozbudowane prezentacje sylwetek Jadwigi Dziubińskiej (1874–1937)<sup>12</sup>, Zofii Sokolnickiej (1878–1927)<sup>13</sup>, Ireny Kosmowskiej (1879–1945)<sup>14</sup>, Zofii Moraczewskiej (1873–1958)<sup>15</sup> czy najmłodszej Marii Moczydłowskiej

<sup>10</sup> Tytuł nawiązuje do prac Krzysztofa Stępnika, *Henryk Sienkiewicz. Studia i szkice z mikrobiografiki prasowej*, (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016); idem, *Sienkiewicz globalny*, (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2017).

<sup>11</sup> Dr Balicka Gabriela: Okręg wyborczy 16 (miasto Warszawa), Związek Sejmowy Ludowo-Narodowy: „Doktor chemii w Genewie. Studia dodatkowe w Krakowie. B. kierowniczka Seminarium dla nauczycielek ludowych”, zob. Tadeusz Rzepecki, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, 136.

<sup>12</sup> Dziubińska Jadwiga: Okręg wyborczy 7 (powiat i miasto Włocławek, powiat Nieszawa), Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie”: „Nauczycielka. Urodzona w 1874 r. w Warszawie. Średni zakład naukowy. Kursy 3-letnie przyrodniczo-społeczne w Warszawie. Organizatorka i kierowniczka szkół niższych rolniczych i gospodarczych dla włościan (męska Pszczelin, żeńska Kruszynek). Organizatorka akcji ratowniczej dla jeńców wojennych, cywilnych Polaków i więźniów politycznych w Rosji i Syberii od 1914-15-1917-18; organizatorka kółek młodzieży wiejskiej, kooperatyw spożywczych i wytwórczych wiejskich. Członek zarządu Kółek rolniczych im. Staszica. Artykuły w sprawie szkolnictwa zawodowego”, zob. Tadeusz Rzepecki, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, 111–112.

<sup>13</sup> Sokolnicka Zofia: Poznański okręg wyborczy I, Związek Sejmowy Ludowo-Narodowy: „Nauczycielka. Urodzona 15. 5. 1878 w Krakowie. Kursa naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. B. przewodnicząca komisji dla szkolnictwa średniego żeńskiego przy wydziale szkolnym Naczelnej Rady Ludowej i członek komisji szkolnej przy Radzie Ludowej miasta Poznania. Członek zarządu Powszechnego Towarzystwa Pedagogicznego w Poznaniu. Założycielka «Porady rodzicielskiej» (1912), Powszechnego Towarzystwa Pedagogicznego (1918), Towarzystwa Wykładów Naukowych. Członek wydziału Zjednoczenia Towarzystw Oświatowych. Założycielka organizacji zawodowej kobiet, «Straży Polskiej» (komisja kulturalna). Współzałożycielka «Znicza» (Spółka dla popierania przemysłu domowego). Członek «Sokoła», Czytelnia Ludowej. Współzałożycielka komitetu niesienia pomocy dla Lwowa i Wilna (1919). Praca publicystyczna w «Szkółce Domowej», «Kurjerze Poznańskim» i «Orędowniku»; zob. Tadeusz Rzepecki, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, 236.

<sup>14</sup> Kosmowska Irena: Okręg wyborczy 22 (miasto Lublin i powiaty Lublin, Puławy, Lubartów), Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie”: „Nauczycielka. Urodzona w 1880 r. w Warszawie. Szkoły średnie w Warszawie, uniwersytet Kraków i Lwów. Przed wojną przez 5 lat członek zarządu Kółek rolniczych imienia Staszica, kierowniczka szkoły gospodarczej dla dziewcząt włościańskich w Krasieninie. Stały współudział w redakcji «Zaranie», od 1918 r. redaktorka «Wyzwolenia». W pierwszym roku wojny aresztowana przez Rosjan za udział w organizacjach niepodległościowych, wywieziona do Rosji, gdzie przebywała do 1917 r. Więziona w Warszawie i Moskwie przez 7 miesięcy. Członek zarządu PSL «W». zob. Tadeusz Rzepecki, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, 155.

<sup>15</sup> Moraczewska Zofia: Okręg wyborczy 36 (Kraków miasto i powiat, Podgórze, Wieliczka), Polska Partia Socjalistyczna: „Przewodnicząca Ligi Kobiet, żona b. premiera Jędrzeja Moraczewskiego. Urodzona 4.7.1873 r. w Czerniowcach. Seminarium nauczycielskie, egzamin kwalifikacyjny dla szkół ludowych. B. kierowniczka szwalni kooperatywnej robotniczej w Stryju, Członkini komitetu obwodowego PPSD Podkarpacia w Stryju; członkini zarządu



(1886–1969)<sup>16</sup> mają więc znaczenie nie tylko faktograficzne. Wyjątek stanowiły Anna Piasecka (1882–1980)<sup>17</sup> i Franciszka Wilczkowiakowa (1880–1863)<sup>18</sup>, które weszły do Sejmu Ustawodawczego w wyniku wyborów uzupełniających i dlatego nie zostały uwzględnione w publikacji Rzepeckiego. Informacje dotyczące ich działalności i biografii zaczerpnięto z innych opracowań.

W zbiorze tym wyraźnie dominowały reprezentantki środowiska nauczycielskiego i oświatowego. Gabriela Balicka, Jadwiga Dziubińska, Irena Kosmowska, Zofia Sokolnicka czy Anna Piasecka związane były bezpośrednio z edukacją, organizacją szkolnictwa lub działalnością pedagogiczną. W tych mini biografiach wskazywano również na ich działalność na rzecz środowisk wiejskich, szerzenie oświaty ludowej, organizowanie szkół rolniczych, gospodarczych. Charakterystyczne było także akcentowanie działalności organizacyjnej: członkostwo w zarządach stowarzyszeń, towarzystw społecznych, organizacji kobiecych czy strukturach politycznych. Biografie te tworzą obraz kobiet, jak już zasygnalizowano, aktywnie uczestniczących w życiu publicznym, a mandat parlamentarny jawił się raczej jako kontynuacja wcześniejszego zaangażowania niż początek działalności publicznej.

Istotnym elementem części biogramów pozostawała również działalność niepodległościowa i patriotyczna. Szczególnie widoczne było to w przypadku Ireny Kosmowskiej, która wyeksponowała represje rosyjskie, więzienie oraz działalność w organizacjach niepodległościowych. Z kolei Anna Piasecka i Franciszka Wilczkowiakowa prowadziły działalność plebiscytową i polonijną, przy czym informacje dotyczące obu posłanek pochodzą z innych opracowań biograficznych.

---

i komitetu wykonawczego PPSD. Pierwsza kobieta wybrana w Galicji do zarządu kas chorych (Stryj)”; zob. Tadeusz Rzepecki, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, 189.

<sup>16</sup> Moczydłowska Maria: Okręg wyborczy 30 (Miasto Częstochowa i Radomsk), Narodowe Zjednoczenie Ludowe: „Instruktorka ochron Rady Opiekuńczej i Kółek gospodyń wiejskich przy związku Kółek rolniczych. Urodzona 4.10.1886 w Łomży. Pensja 7 kl. w Warszawie. Przewodnicząca Towarzystwa «Trzeźwość» w Warszawie, członek zarządu Związku Kółek rolniczych w Warszawie, wiceprzewodnicząca Koła gospodyń wiejskich w Warszawie i Częstochowie, członek Rady Opiekuńczej okręgu częstochowskiego. Artykuły w «Gazecie Kaliskiej», książki *Wieś Lisków*”; Tadeusz Rzepecki, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, 176.

<sup>17</sup> Piasecka Anna: Okręg wyborczy 1 (Kościerzyna), wybory uzupełniające na Pomorzu (maj 1920), Narodowa Partia Robotnicza, Polskie Stronnictwo Ludowe „Piast”.

<sup>18</sup> Wilczkowiakowa Franciszka: wybory uzupełniające w b. prowincji pruskiej 1919; z ramienia Narodowej Partii Robotniczej startującej ze wspólnej endeckiej listy pod nazwą Zjednoczenie Stronnictw Narodowych.

Różnice dotyczyły także sposobu wzmacniania pozycji publicznej poszczególnych posłanek. W przypadku Gabrieli Balickiej istotnym elementem było wykształcenie akademickie i stopień naukowy, co wyróżniało ją na tle pozostałych parlamentarzystek. Z kolei informacje o Zofii Moraczewskiej częściowo skonstruowano poprzez odniesienie do pozycji męża, byłego premiera Jędrzeja Moraczewskiego, choć równocześnie podkreślono jej własną działalność polityczną i społeczną.

Ważnym komponentem części biogramów stała się także aktywność publicystyczna i prasowa. Irena Kosmowska przedstawiona została jako współpracowniczka „Zarania” i redaktorka „Wyzwolenia”, Maria Moczydłowska jako autorka artykułów prasowych i książek, natomiast Zofia Sokolnicka jako publicystka związana z kilkoma tytułami prasowymi („Szkółka Domowa”, „Kurier Poznański”, „Orędownik”). Dowodzi to, że działalność redakcyjna oraz publicystyczna stanowiła istotny wyznacznik aktywności części posłanek, a zarazem ważny element ich publicznego wizerunku<sup>19</sup>.

## Aktywność parlamentarna

**Tabela 1.** Aktywność parlamentarna posłanek Sejmu Ustawodawczego (1919–1922)

| Lp. | Nazwisko i imię         | Wystąpienia parlamentarne | Interpelacje | Komisje                     | Uwagi                                                                          |
|-----|-------------------------|---------------------------|--------------|-----------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|
| 1.  | <b>Balicka Gabriela</b> | 7                         | 2            | Konstytucyjna,<br>Oświatowa | 4 wystąpienia plenarne;<br><br>2 jako sprawozdawca;<br><br>1 jako wnioskodawca |

<sup>19</sup> Szerzej na ten temat: Grażyna Wrona, *Ludzie prasy w Sejmie Ustawodawczym (1919–1922)*, (Kraków: Wydawnictwo Naukowe UKEN, 2025).

| Lp. | Nazwisko i imię                  | Wystąpienia parlamentarne | Interpelacje | Komisje                                                                        | Uwagi                                                             |
|-----|----------------------------------|---------------------------|--------------|--------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| 2.  | <b>Dziubińska Jadwiga</b>        | 3                         | 0            | Ochrona Pracy, Oświatowa; Komisja do Badania Więzień i Obozów Koncentracyjnych | 2 jako sprawozdawca;<br>1 jako wnioskodawca                       |
| 3.  | <b>Kosmowska Irena</b>           | 10                        | 4            | Konstytucyjna (sekretarz), Oświatowa, Spraw Zagranicznych                      | 7 wystąpień plenarnych;<br>3 jako wnioskodawca                    |
| 4.  | <b>Moczydłowska Maria</b>        | 8                         | 10           | Ochrony pracy, Opieki społecznej, Oświatowej                                   | 4 wystąpienia plenarne;<br>2 jako sprawozdawca;<br>1 wnioskodawca |
| 5.  | <b>Moraczewska Zofia</b>         | 6                         | 9            | Zdrowia Publicznego (sekretarz), Ochrony Pracy, Opieki Społecznej              | 5 wystąpień plenarnych;<br>1 jako wnioskodawca                    |
| 6.  | <b>Piasecka Anna</b>             | 0                         | 0            | Opieki Społecznej                                                              |                                                                   |
| 7.  | <b>Sokolnicka Zofia</b>          | 9                         | 15           | Opieki Społecznej, Oświatowej                                                  | 1 wystąpienie plenarne;<br>8 jako sprawozdawca                    |
| 8.  | <b>Wilczkowiakowa Franciszka</b> | 1                         | 0            | Konstytucyjna, Opieki Społecznej                                               | 1 wystąpienie plenarne                                            |

Źródło: *Sprawozdania Stenograficzne z Posiedzeń Sejmu Ustawodawczego* (nr 1–342)

Dane zawarte w tabeli dowodzą wyraźnego zróżnicowania aktywności parlamentarnej posłanek Sejmu Ustawodawczego, zarówno pod względem liczby wystąpień plenarnych, jak i działalności interpelacyjnej. Analiza materiału pozwala jednocześnie dostrzec pewne prawidłowości dotyczące charakteru ich zaangażowania

parlamentarnego oraz relacji między pracą w komisjach a aktywnością na forum plenarnym.

Największą aktywność interpelacyjną wykazywały Zofia Sokolnicka (15), Maria Moczydłowska (10) oraz Zofia Moraczewska (9)<sup>20</sup>. Wysoka liczba interpelacji nie zawsze pozostawała jednak w bezpośrednim związku z liczbą wystąpień parlamentarnych. Szczególnie widoczne było to w przypadku Zofii Sokolnickiej, która mimo relatywnie niewielkiej liczby wystąpień plenarnych należała do najbardziej aktywnych interpelantek. Z kolei Irena Kosmowska wykazywała wysoką, w stosunku do pozostałych kobiet, aktywność w zakresie wystąpień parlamentarnych, niższą natomiast w odniesieniu do interpelacji<sup>21</sup>. W jej przypadku zauważalna jest również obecność w komisjach o znaczeniu ustrojowym i politycznym, w tym w Komisji konstytucyjnej oraz Komisji spraw zagranicznych, co wyróżniało ją na tle pozostałych parlamentarzystek, koncentrujących swoją działalność przede wszystkim wokół problematyki społecznej, opiekuńczej i oświatowej. Członkiniami Komisji konstytucyjnej były także Gabriela Balicka oraz Franciszka Wilczkowiakowa.

Dostrzegamy również bardzo ograniczoną aktywność parlamentarną Anny Piaseckiej, Franciszki Wilczkowiakowej, a także Jadwigi Dziubińskiej. W dwu pierwszych przypadkach miało to, jak już wspomniano, związek z wejściem posłanek do Sejmu w wyniku wyborów uzupełniających, a tym samym krótszym okresem uczestnictwa w pracach parlamentu<sup>22</sup>. Jednak w odniesieniu do Wilczkowiakowej stwierdzenie to nie jest w pełni uzasadnione, bowiem wybory uzupełniające miały miejsce zaledwie kilka miesięcy po inauguracji SU. Dostrzegalna bierność parlamentarna tej posłanki mogła wynikać również ze specyfiki jej wcześniejszej aktywności publicznej, koncentrującej się przede wszystkim wokół działalności polonijnej, oświatowej i środowiskowej prowadzonej wśród Polaków zamieszkujących Niemcy<sup>23</sup>. Choć posiadała doświadczenie społeczne, a także uczestniczyła w pracach Sejmu Dzielnicego w Poznaniu, jej wcześniejsza działalność nie była związana

<sup>20</sup> Zob. też: Kamila Cybulska, *O niepodległość i prawa kobiet*, 184–204.

<sup>21</sup> Zob. też: Ewelina Podgajna, „Irena Kosmowska w parlamencie II Rzeczypospolitej”, w: eadem (red.), *„Przez lud dla ludu”*, 65–74.

<sup>22</sup> Anna Piasecka – maj 1920; Franciszka Wilczkowiakowa – 1919.

<sup>23</sup> Biblioteka Sejmowa. Parlamentarzyści polscy: Wilczkowiakowa Franciszka: [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=find-b&request=Wilczkowiakowa+franciszka&find\\_code=WRD&adjacent=N&x=30&y=8](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=find-b&request=Wilczkowiakowa+franciszka&find_code=WRD&adjacent=N&x=30&y=8) [dostęp: 10.05.2026].

z funkcjonowaniem w rozbudowanych strukturach politycznych i organizacyjnych, co mogło ograniczać skalę późniejszej aktywności parlamentarnej w Sejmie Ustawodawczym.

Niska natomiast aktywność parlamentarna Jadwigi Dziubińskiej pozostaje zaskakująca, zwłaszcza w zestawieniu z jej doświadczeniem organizacyjnym, oświatowym i społecznym, zdobytym jeszcze przed objęciem mandatu poselskiego. Trudno w tej kwestii wydać jednoznaczną opinię.

Warto natomiast przywołać tekst z kobiecego pisma „Na Posterunku”, w którym redaktorki prawdopodobnie planowały publikację szerszego cyklu zatytułowanego „Nasze poselki”. Ostatecznie jednak ukazała się tylko sylwetka Jadwigi Dziubińskiej, określonej jako „jedna z najpopularniejszych osobistości wśród włościan Królestwa Polskiego”, a która „tę swoją popularność zawdzięcza długoletniej pracy rzetelnej, żmudnej i podstawowej”<sup>24</sup>. W charakterystyce posłanki szczególny nacisk położono na jej działalność oświatową, społeczną i patriotyczną. Jednocześnie redakcja zasugerowała, że mogą pojawić się wątpliwości co do jej politycznych kompetencji, stwierdzając: „praca kulturalna i obywatelska ob. Dziubińskiej pozornie nie dają jej kwalifikacji na polityka”, po czym argumentowała, że to właśnie doświadczenie społeczne i obywatelskie stanowić będzie podstawę jej przyszłej aktywności parlamentarnej.

Spostrzeżenia te pozwalają sformułować następujący wniosek. Analizowany materiał wskazuje, że wcześniejsze doświadczenie społeczne i obywatelskie nie zawsze przekładało się na wysoką aktywność parlamentarną, szczególnie w przypadku posłanek, których działalność przed 1918 r. miała przede wszystkim charakter lokalny i społecznikowski, a w mniejszym stopniu wiązała się z funkcjonowaniem w strukturach politycznych i organizacyjnych o szerszym zasięgu oddziaływania.

## Interpelacje

Interpelacje były i są konstytucyjnie zagwarantowanym narzędziem kontroli władzy wykonawczej, umożliwiającym posłom i posłankom kierowanie zapytań do ministrów w sprawach o charakterze

---

<sup>24</sup> „Nasze poselki. Jadwiga Dziubińska”, *Na Posterunku*, nr 3, 1919, 2–3.

publicznym<sup>25</sup>. Ich znaczenie wykraczało jednak poza formalny wymiar kontrolny. W praktyce stanowiły jeden z najważniejszych kanałów komunikacji między parlamentarzystą a wyborcami, społeczeństwem. Analiza interpelacji wskazuje, że podejmowana w nich problematyka miała zróżnicowany zasięg, od kwestii ogólnopolskich, przez regionalne, po dominujące liczebnie sprawy lokalne. Punktem wyjścia interpelacji pozostawały najczęściej konkretne wydarzenia lub sytuacje interwencyjne, które stawały się podstawą do formułowania szerszych problemów politycznych, społecznych i administracyjnych. Znaczna część interpelacji dotyczyła przy tym różnorodnych przejawów niewłaściwego funkcjonowania administracji państwowej i lokalnej, obejmujących nadużycia władzy, opieszałość urzędniczą, ignorowanie zgłaszanych problemów oraz niewydolność działań instytucji publicznych. Był to więc dokument o podwójnym charakterze: instytucjonalnym i komunikacyjnym<sup>26</sup>.

Analiza materiału źródłowego wskazuje, że właśnie w obszarze interpelacji ujawnił się ważny przejaw aktywności parlamentarnej kobiet. O ile ich udział w debatach plenarnych był ograniczony zarówno przez hierarchię klubową, jak i przez specyfikę pracy Sejmu, zdominowanego przez kwestie ustrojowe, o tyle interpelacje stały się przestrzenią bardziej bezpośredniego działania. Pozwalały one na artikulację problemów wynikających także z wcześniejszych doświadczeń społecznych, kontaktów z wyborcami, bezpośredniego uczestnictwa w zdarzeniach, obserwacji, czyli na przykład praktyki społecznego działania na język procedury parlamentarnej.

Osiem pierwszych posłanek Sejmu Ustawodawczego wniosło łącznie 40 interpelacji. Najbardziej rozbudowaną i wielowątkową działalność interpelacyjną prowadziła Zofia Sokolnicka (15). Liczba oraz tematyczna rozpiętość jej wystąpień świadczą o konsekwentnym traktowaniu interpelacji jako ważnego instrumentu aktywności parlamentarnej. Jej interwencje obejmowały kwestie o charakterze strategicznym: sytuacja na Górnym Śląsku, w tym terror niemiecki wobec tamtejszej ludności polskiej<sup>27</sup>, przemysłnictwo

<sup>25</sup> Magdalena Kupis, „Ewolucja instytucji interpelacji poselskiej w polskim parlamentarystwie”, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, nr 1, 2012, 93–125.

<sup>26</sup> Grażyna Wrona, „Prasowe interpelacje poselskie w Sejmie Ustawodawczym (1919–1922): definicja, charakterystyka ilościowa, twórcy, adresat, typologia, funkcje”, *Rocznik Historii Prasy Polskiej*, z. 2, 2025, 141–167.

<sup>27</sup> Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN): Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Interpelacja do Rady Ministrów Zofii Sokolnickiej i innych posłów ze Związku Sejmowego



środków żywnościowych z Polski do Niemiec, podważające autorytet państwa<sup>28</sup>, zaniedbania w polityce komunikacyjnej i transportowej ziem dawnego zaboru pruskiego<sup>29</sup>, ponadto sprawy budżetowe uczelni wyższych<sup>30</sup>, uposażenia profesorów<sup>31</sup>, przeciążeń młodzieży wielogodzinną nauką w szkole<sup>32</sup>, budownictwa mieszkaniowego dla urzędników i inwalidów wojennych, regulacji poborów urzędników<sup>33</sup>, a także zagadnienia wyznaniowe i porządkowe<sup>34</sup>.

---

Ludowo-Narodowego w sprawie terroru dokonywanego przez Niemców na bezbronnej ludności górnośląskiej w części kraju nieobjętej powstaniem polskim, a w szczególności opolskim powiecie; sygn. 2/8/0/3.4 III, 11119.22.

<sup>28</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja do Rady Ministrów posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów Klubu Związku Ludowo-Narodowego z powodu przemyslnictwa z Polski do Niemiec przez Górny Śląsk; sygn. 2/8/0/3.3 III, 11203.21.

<sup>29</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja do Rady Ministrów posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów z Klubu Związku Sejmowego Ludowo-Narodowego w sprawie środków lokomocyjnych dla Górnego Śląska; sygn. 2/8/0/3.3 III, 1528.21; Interpelacja posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów ze Związku Ludowo-Narodowego do Pana Ministra Kolei oraz Pana Ministra Poczty i Telegrafów z powodu utrudnionej komunikacji między Wielkopolską a innymi ziemiami Rzeczypospolitej; sygn. 2/8/0/3.4 III, 18064.22.

<sup>30</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja do Rady Ministrów posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów ze Związku Ludowo-Narodowego z powodu nieuwzględnienia w budżecie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego sposobu i stopnia organizacji poszczególnych wyższych uczelni naukowych z powodu konieczności przyznania funduszu organizacyjnego uczelniom będącym w okresie organizacji; sygn. 2/8/0/3.4 III, 18957.22; Interpelacja posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów ze Związku Ludowo-Narodowego do Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie zrealizowania uchwały o pomocy państwowej dla słuchaczy i słuchaczek wyższych zakładów naukowych pomocy w postaci stypendiów w naturze (domy akademickie, bursy, tanie kuchnie, itp.) oraz bezprocentowej pożyczki pieniężnej; sygn. 2/8/0/3.2 III, 23472.20.

<sup>31</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja Zofii Sokolnickiej i innych posłów ze Związku Ludowo-Narodowego w sprawie realizacji uposażeń dla profesorów szkół akademickich; sygn. 2/8/0/3.4 III, 14116.22.

<sup>32</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów Związku Ludowo-Narodowego do Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Pana Ministra Zdrowia z powodu przeciążenia młodzieży sześciogodzinną nauką w szkole oraz z powodu nieodpowiedniego rozkładu przerw wakacyjnych; sygn. 2/8/0/3.4 III, 18959.22.

<sup>33</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów Związku Ludowo-Narodowego do Prezydium Rady Ministrów w sprawie budowy domów mieszkalnych dla urzędników państwowych i samorządowych, czynnych i emerytowanych, dla inwalidów wojennych, dla rodzin po urzędnikach i inwalidach oraz schronisk dla ludzi niezdolnych do pracy skutkiem choroby lub starości, a niemających obowiązkowych opiekunów ani koniecznego zaopatrzenia; sygn. 2/8/0/3.4 III, 18825.22; Interpelacja Zofii Sokolnickiej i innych posłów Związku Ludowo-Narodowego do Rady Ministrów w sprawie przyznania urzędnikom emerytowanym oraz wdowom i sierotom po urzędnikach państwowych poborów podług norm ustaw obowiązujących; sygn. 2/8/0/3.4 III, 19023.22.

<sup>34</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów ze Związku Ludowo-Narodowego do Prezydium Rady Ministrów w sprawie zapewnienia ewangelickiej ludności opieki religijnej ze strony duszpasterstwa lojalnego względem

W jej interpelacjach państwo jawiło się jako organizm wymagający sprawnej koordynacji i stanowczej ochrony przed kompromitacją wewnętrzną i zewnętrzną, wynikającą z wadliwego funkcjonowania ważnych organów państwowych. Sokolnicka nie ograniczała się do rejestrowania jednostkowych nieprawidłowości, jej wystąpienia stanowiły próbę diagnozy skutków politycznych i społecznych zaniedbań rządowych. Charakterystyczny był przy tym język stanowczy, niekiedy alarmistyczny, nacechowany emocjonalnie, często pozbawiony jednak rzeczowej argumentacji.

Jako przykład niechaj posłuży fragment jednej z interpelacji skierowanej do Prezydium Rady Ministrów, w którym posłanka stwierdziła: „skandalem, w wysokim stopniu kompromitującym Państwo Polskie i jego organy rządowe w opinii Górnoślązaków – to przemysłnictwo z Polski do Niemiec”, które, jak stwierdziła dalej, „odbywa się zupełnie bezkarnie” i „podkopuje u Górnoślązaków powagę władz polskich, zaufanie do nich niweczą”. W dalszej części eskalowały zawarte tam dane:

Rumieniec wstydu pali polskie oblicze, gdy słyszy się odnośne zarzuty i naigrywanie. Jeszcze ostrzej palą sumienie wolnego Polaka skargi Górnoślązaków toczących bój o przynależność do Polski, że Rząd nasz rzuca im pod nogi kamienie najcięższe i niedbalstwo i lekkomyślność, że bez skutku pozostają liczne interpelacje, zażalenia, szczegółowe sprawozdania ustne i pisemne oraz prośby, aby zniesiono skład osobisty straży granicznych, wyznaczając do nich ludzi o wypróbowanej uczciwości i energii, o patriotyzmie czynnie stwierdzonym<sup>35</sup>.

Sokolnicka adresowała interpelacje głównie do Prezydium Rady Ministrów, sporadycznie do kierujących poszczególnymi resortami.

---

Państwa Polskiego; sygn. 2/8/0/3.4 III, 18826.22; Interpelacja posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie samowolnego zajmowania gruntów dworskich w gminie Szczekarków i w sąsiednich gminach przez włościan; sygn. 2/8/0/3.1 III, 17095.19; Interpelacja posła Zofii Sokolnickiej i tow. Związku Ludowo-Narodowego do Pana Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie gwałtów dokonywanych w Borysławiu przez partie socjalistyczne z okazji tzw. strajku powszechnego; sygn. 2/8/0/3.3 III, 12750.21.

<sup>35</sup> AAN: Rada Ministrów. Interpelacja posła Zofii Sokolnickiej i innych posłów Klubu Związku Ludowo-Narodowego z powodu przemysłnictwa z Polski do Niemiec przez Górny Śląsk; sygn. 2/8/0/3.3 III, 11203.21; także [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_ST&doc\\_number=000012039](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local_base=2RP_SU_SJ_ST&doc_number=000012039) [dostęp: 8.05.2026].

Nieco odmienny profil prezentowała Maria Moczydłowska, której interpelacje koncentrowały się przede wszystkim wokół trudności aprowizacyjnych, porządkowych i administracyjnych, dotyczących lokalnych społeczności. Problemy aprowizacyjne Częstochowy i Radomska oraz będące ich konsekwencją rozruchy<sup>36</sup>, nadużycia przy wydawaniu drewna budowlanego lub odmowa jego sprzedaży na opał<sup>37</sup>, sprawy niewypłacanych dodatków nauczycielskich<sup>38</sup> czy nieuregulowanych rekompensat za konie pobrane przez wojsko<sup>39</sup> – wszystkie te kwestie wskazywały na silne zakorzenienie jej działalności w realiach życia codziennego. Podobnie jak Sokolnicka apelowała również o „ukrócenie przemysłnictwa do Prus”.

Styl interpelacji Moczydłowskiej był rzeczowy, faktograficzny i skoncentrowany na konkretnych przypadkach; rzadziej pojawiała się w nim szersza refleksja ustrojowa, częściej natomiast bezpośrednie odwołanie do przeżyć oraz doświadczeń wyborców. Należy podkreślić, że w interpelacjach posłanka występowała w większości jako ich współautorka i, co charakterystyczne, nie opisywali oni szczegółowo problemu, a jedynie stawiali pytania, w których zawarta była jej istota. Pytania rozpoczynały się zwrotem: „Czy wiadomo Panu Ministrowi...”. Oto jeden z przykładów: „Interpelacja w sprawie natychmiastowego uregulowania stosunków aprowizacyjnych

<sup>36</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja Jana Brodziaka, Marii Moczydłowskiej, Jana Szyszkowskiego i tow. do Pana Ministra Aprowizacji w sprawie natychmiastowego uregulowania stosunków aprowizacyjnych w Częstochowie, Radomsku oraz ukrócenia przemysłnictwa do Prus; sygn. 2/8/0/3.1 III, 2633.19; Interpelacja do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych Jana Szyszkowskiego, Marii Moczydłowskiej i tow. w sprawie groźnych rozruchów w Radomsku; sygn. 2/8/0/3.1 III, 2897.19; Interpelacja ks. Sędzimir, Marii Moczydłowskiej, Jana Brodziaka i tow. w sprawie aprowizacji Częstochowy i powiatu; brak źródła interpelacji w kolekcji: [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_ST&doc\\_number=000011091](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local_base=2RP_SU_SJ_ST&doc_number=000011091) [dostęp: 8.05.2026].

<sup>37</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja ks. Wróblewskiego, Marii Moczydłowskiej i tow. do Pana Ministra Rolnictwa w sprawie zakładu dla moralnie zaniedbanych chłopców w Spale; sygn. 2/8/0/3.1 III, 17002.19; Interpelacja posła Marii Moczydłowskiej i tow. do Pana Ministra Robót Publicznych w sprawie niepraktycznego wydawania drewna przez Biuro Odbudowy Kraju; sygn. 2/8/0/3.2 III, 10928.20.

<sup>38</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posłów: Sołtyka, Moczydłowskiej, Skupia i tow. Klubu NZL do Panów Ministrów WRiOP i Skarbu w sprawie niewypłacenia nauczycielom państwowych szkół średnich dodatku drożyznianego uchwalonego w dniu 28.07, jako też w sprawie niesystematycznego wypłacania im zasadniczych pensji; sygn. 2/8/0/3.2 III, 3488.20.

<sup>39</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja poseł Marii Moczydłowskiej i tow. z Klubu NZL do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Spraw Wojskowych w sprawie niewypłacenia za konie pobrane do wojska dodatku uchwalonego przez Sejm dnia 23 stycznia rb.; sygn. 2/8/0/3.2 III, 11785.20.

w Częstochowie, Radomsku oraz ukrócenia przemytnictwa do Prus”, w której pytania skierowano do Ministra Aproprowizacji:

Czy wiadomo Panu Ministrowi, że w Częstochowie miały miejsce rozruchy głodowe (03.03.) wywołane brakiem środków żywnościowych oraz wadliwością ich rozdziału?

Czy wiadomo Panu Ministrowi, że Radomsk nie dostał mleka skondensowanego, którego brak wobec grasujących chorób ogromnie odczuwa, a Częstochowa nie ma ziemniaków?

Czy wiadomo Panu Ministrowi, że dzieci do szkół i ochronek w Częstochowie przychodzą bez śniadań, w nędznych ubraniach, boso, często bez bielizny?

Czy wiadomo, że olbrzymia drożyzna produktów żywnościowych poza kontygentowych wywołana jest w znacznej części przemytnictwem do Prus, które przybiera zastraszające rozmiary wobec tego, że straż pograniczna z łatwością daje się przekupić?

Co zamierza uczynić Pan Minister aby uzdrowić stosunki apropracyjne w Częstochowie i Radomsku i zmniejszyć tam nędzę?<sup>40</sup>

Państwo w wyobrażeniu autorów interpelacji winno być zobowiązane do zapewnienia elementarnej sprawiedliwości, stabilizacji ekonomicznej i bezpieczeństwa jego obywateli.

Zofia Moraczewska lokowała się pomiędzy tymi dwoma modelami. Jej interpelacje dotyczyły zarówno zagadnień o charakterze ogólnopaństwowym, jak kwestia repatriacji jeńców z Rosji<sup>41</sup> czy opieszałości organów ministerialnych w zabezpieczaniu dobra publicznego<sup>42</sup>, jak i problemów związanych z ochroną praw kobiet, w tym krytyka administracji skarbowej wobec wniosku koncesyjnego wdowy zasłużonej w czasie wojny z bolszewikami<sup>43</sup>. Kwestie

<sup>40</sup> Interpelacja posła Jana Brodziaka, Marii Moczydłowskiej, Jana Szyszkowskiego i tow. do Pana Ministra Aproprowizacji w sprawie natychmiastowego uregulowania stosunku apropracyjnych w Częstochowie, Radomsku oraz ukrócenia przemytnictwa do Prus; [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_ST&doc\\_number=000000111](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local_base=2RP_SU_SJ_ST&doc_number=000000111) [dostęp: 15.05.2026].

<sup>41</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Moraczewskiej i tow. do Pana Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie powrotu jeńców wojennych z niewoli bolszewickiej; sygn. 2/8/0/3.3 III, 24779.21.

<sup>42</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Moraczewskiej i tow. do Rządu w sprawie bezmyślnego marnowania dobra publicznego wskutek zaniedbania władz; sygn. 2/8/0/3.4 III, 6617.22.

<sup>43</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Moraczewskiej i tow. do Pana Ministra Skarbu w sprawie karygodnej opieszałości podległych mu organów; sygn. 2/8/0/3.4 III, 6319.22.

nielegalnego werbunku nieletnich dziewcząt do wojska<sup>44</sup>, zwolnień pracownic w administracji państwowej<sup>45</sup> czy nominacji na stanowiska kierownicze w gimnazjach żeńskich w Małopolsce<sup>46</sup> wskazywały na wyraźne zainteresowanie statusem prawnym i zawodowym kobiet w strukturach państwowych. W przypadku Zofii Moraczewskiej punktem wyjścia interpelacji pozostawały najczęściej konkretne sytuacje i indywidualne przypadki, które następnie wykorzystywała do ukazania szerszych problemów społecznych, administracyjnych i politycznych oraz odpowiedzialności państwa wobec obywateli.

Warto w tym miejscu przywołać fragment interpelacji do Ministra Spraw Wojskowych w sprawie zarządzeń krzywdzących pracowniczek cywilne Dowództwa Okręgu Generalnego „Pomorze”, w której Moraczewska bardzo dosadnie określa swoje stanowisko:

rozkaz powyższy rujnuje pracowniczek materialnie, dotykając ich przy tym najboleśniej w ich uczuciach ludzkich i polskich. Rujnuje je materialnie, ponieważ przyjeżdżając na Pomorze porzuciły posady, których obecnie nie odzyskają. Wydały bardzo poważne kwoty, jak na ich stosunki majątkowe, celem przesiedlenia się i obecnie pod zimę zostają wyrzucone na bruk bez najmniejszego zaopatrzenia, narażone na ciężką i kosztowną podróż powrotną. Spycha się je na dno proletariatu inteligencji, pomimo, że w chwili, kiedy były potrzebne służyły państwu wiernie i uczciwie, nie żądając zmniejszenia godzin pracy, ani podwyżki wynagrodzenia, pomimo, że były traktowane gorzej niż wszyscy inni pracownicy państwowi<sup>47</sup>.

Irena Kosmowska reprezentowała model aktywności skupiony na kontroli i ocenie działań administracji w relacjach z ludnością wiejską oraz mniejszościami narodowymi. Interpelacje dotyczące nadużyć wobec Białorusinów na Grodzieńszczyźnie<sup>48</sup>,

<sup>44</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Moraczewskiej i tow. do Pana Ministra Spraw Wojskowych w sprawie nielegalnego werbunku dziewcząt, uprawiane-go przez dyrektora Tow. Rozwój Tadeusza Dymowskiego; sygn. 2/8/0/3.3 III, 13355.21.

<sup>45</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Moraczewskiej i tow. w sprawie zamierzonego wydalania sił urzędniczych kobiecych w Ministerstwie Spraw Zagranicznych; sygn. 2/8/0/3.1 III, 2553.19.

<sup>46</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Moraczewskiej i tow. do Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie obsadzania posad kierowników gimnazjów żeńskich w Małopolsce; sygn. 2/8/0/3.2 III, 14951.20.

<sup>47</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła Zofii Moraczewskiej i tow. do Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie zarządzeń krzywdzących pracowniczek cywilne DOG na Pomorzu; sygn. 2/8/0/3.3 III, 673.21.

<sup>48</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posłów Kosmowskiej, Ziemięckie-go i tow. do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie samowoli administracji państwo-

usuwania drobnych dzierżawców wbrew sejmowej ustawie<sup>49</sup>, zaniechań administracyjnych w służbie granicznej na Wschodzie<sup>50</sup> czy bezpodstawnych rewizji w mieszkaniach członków PSL<sup>51</sup> potwierdzały konieczność monitorowania praktyk władzy lokalnej. Jej interwencje, jako autorki i współautorki, miały wyraźnie polityczny wymiar: chodziło w nich o ochronę zasad praworządności oraz zapobieganie arbitralności aparatu państwowego. W interpelacji „w sprawie samowoli administracji państwowej polskiej w stosunku do ludności białoruskiej w Grodzieńszczyźnie”, adresowanej do Ministra Spraw Wewnętrznych, z jednej strony oskarżała władze administracyjne o „bezmyślną brutalność”, z drugiej zaś domagała się podjęcia działań naprawczych, by ich decyzje były zgodne „z zasadami konstytucji zapewniającej wszystkim obywatelom bez różnicy wyznania, narodowości, swobodny rozwój i gwarancję wolności obywatelskiej”<sup>52</sup>.

Z kolei dwie interpelacje Gabrieli Balickiej dotyczyły: jedna – odmowy przez administrację centralną, na podstawie prawa zaborkowego, rejestracji oddziałów miejscowych Narodowej Organizacji Kobiet, funkcjonującej w Małopolsce<sup>53</sup>, druga – sprawy zwalniania kobiet ze stanowisk w urzędach ministerialnych bądź ich degradacji

---

wej polskiej w stosunku do ludności białoruskiej w Grodzieńszczyźnie; sygn. 2/8/0/3.4 III, 7198.22.

<sup>49</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posłów Stolarskiego, Kosmowskiej i tow. do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie usunięcia przemocą drobnych dzierżawców wbrew ustawie sejmowej o ochronie drobnych dzierżawców oraz w sprawie nadużyć p. starosty ławskiego przy rugowaniu wspomnianych dzierżawców; sygn. 2/8/0/3.4 III, 4691.22.

<sup>50</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posłów Tatarczaka, Kosmowskiej i tow. z Klubu PSL do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie niedbalstwa w organizacji służby granicznej na Wschodzie; sygn. 2/8/0/3.3 III, 19800.22.

<sup>51</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posłów Baranowskiego, Poniatowskiego, Kosmowskiej z Klubu PSL do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie bezpodstawniej rewizji w mieszkaniach obywateli wsi Męka, pow. Sieradzki Jana Pijewskiego i Rocha Sowały, członków Zarządu Powiatowego PSL; sygn. 2/8/0/3.2 III, 3887.20.

<sup>52</sup> Interpelacja posłów Kosmowskiej, Ziemięckiego i tow. do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie samowoli administracji państwowej polskiej w stosunku do ludności białoruskiej w Grodzieńszczyźnie; [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_ST&doc\\_number=000012987](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local_base=2RP_SU_SJ_ST&doc_number=000012987) [dostęp: 13.05.2026].

<sup>53</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja posła dr Gabrieli Balickiej i innych posłów ze Związku Ludowo-Narodowego do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych z powodu naruszenia Konstytucją zapewnionych obywatelskich praw kobiet; sygn. 2/8/0/3.4 III, 16.22.



służbowej<sup>54</sup>. W przypadku tej ostatniej posłanka nie ograniczyła się do przekazania informacji od zainteresowanych środowisk. Podjęła natomiast próbę samodzielnego rozpoznania sytuacji, zbierając dane o praktykach ministerialnych. Ten element, czyli badawcza postawa, poszukiwanie informacji, porządkowanie materiału, odróżnia jej wystąpienie od wielu innych interpelacji opartych wyłącznie na skargach jednostkowych lub zbiorowych. Pisała: „Z przeze mnie zebranego materiału opartego na nazwiskach, które obejmują dane dotyczące z 7 ministerstw”<sup>55</sup>, zaś problem zgłosiły parlamentarzystce Narodowa Organizacja Kobiet, Związek Urzędniczek Państwowych we Lwowie; wpłynęła również uchwała Zjazdu Zjednoczenia Polskich Chrześcijańskich Towarzystw Kobiety we Lwowie.

Interpelacje stanowią zatem nie tylko dokument aktywności parlamentarnej pierwszych posłanek, lecz także świadectwo różnorodnych dróg, jakimi ich doświadczenie społeczne zostało przełożone na język instytucjonalnej kontroli państwa. W tym sensie działalność interpelacyjna odsłania rzeczywisty wymiar sprawczości posłanek, mniej spektakularny niż wystąpienia plenarne, lecz głęboko osadzony w codziennej praktyce funkcjonowania młodej Rzeczypospolitej.

Analiza odpowiedzi ministerialnych na interpelacje wniesione przez parlamentarzystki Sejmu Ustawodawczego pozwala z kolei uchwycić inny wymiar ich aktywności parlamentarnej: z jednej strony interesującym aspektem badań jest zderzenie retoryki tytułu interpelacji z faktycznym zakresem sprawy, z drugiej zaś ocena tych działań z perspektywy ich skuteczności, czyli rzeczywistego wpływu na pracę resortów. Podkreślić jednak należy, że ten materiał jest często niekompletny, szczątkowy, a w kilku przypadkach ze względu na proces digitalizacji lub konserwacji zbiorów niedostępny.

Przejdźmy do konkretnych przykładów. Interpelacja Gabrieli Balickiej, odwołująca się do konstytucyjnie gwarantowanych praw obywatelskich kobiet, w istocie dotyczyła problemu funkcjonowania oddziałów Stowarzyszenia Narodowa Organizacja

<sup>54</sup> AAN: Marszałek Sejmu Ustawodawczego. Interpelacja poseł dr Gabrieli Balickiej i innych członków Związku Ludowo-Narodowego do Pana Prezesa Rady Ministrów w sprawie upośledzenia służbowego kobiet na urzędach państwowych; sygn. 2/8/0/3.3 III, 13015.21.

<sup>55</sup> Ibidem, [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_ST&doc\\_number=000012604](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=direct&local_base=2RP_SU_SJ_ST&doc_number=000012604) [dostęp: 13.05.2026].

Kobiet w warunkach utrzymującego się zróżnicowania prawnego po zaborach. Odpowiedź Ministerstwa Spraw Wewnętrznych miała charakter formalno-prawny i zachowawczy. Resort powołał się na obowiązujące nadal ustawodawstwo o stowarzyszeniach, w tym przepisy austriackie, oraz na konstytucyjną zasadę przejściowego obowiązywania dotychczasowych regulacji do czasu ich dostosowania<sup>56</sup>. W istocie ministerstwo nie zakwestionowało prawa organizacji do działania na terenie całego państwa, lecz uzależniło jego realizację od respektowania lokalnych przepisów. Była to zatem odpowiedź legitymizująca *status quo*, wpisująca się w reguły administracyjnej ciągłości i stopniowej unifikacji prawa. Skuteczność tej interpelacji miała charakter ograniczony: nie doprowadziła do natychmiastowej zmiany praktyki, lecz potwierdziła obowiązującą wykładnię prawną i przesunęła rozwiązanie problemu w sferę przyszłej inicjatywy ustawodawczej. W końcowych fragmentach minister poinformował o pracach „nad nową ustawą o stowarzyszeniach, która w najbliższym czasie zostanie przedłożona Sejmowi Ustawodawczemu”<sup>57</sup>.

Na uwagę zasługuje również odpowiedź udzielona na drugą interpelację Gabrieli Balickiej, sygnowana przez Prezydium Rady Ministrów. Dokument ten, sporządzony częściowo odręcznie, miał wyraźnie ogólnikowy, a miejscami również zachowawczy charakter wobec podnoszonych przez posłankę problemów. W odpowiedzi stwierdzono bowiem krótko, że „tendencji do upośledzenia kobiet w służbie państwowej w porównaniu z mężczyznami o równych kwalifikacjach nie ma”, przy jednoczesnym przyznaniu, iż „opinia publiczna wypowiadała się niejednokrotnie na łamach prasy przeciwko nadmiarowi kobiet w urzędach państwowych”<sup>58</sup>. Sam fakt przywołania krytycznych głosów prasowych świadczył więc o istnieniu społecznych napięć wokół obecności kobiet w administracji państwowej, choć autorzy odpowiedzi próbowali jednocześnie pomniejszyć znaczenie problemu.

<sup>56</sup> AAN: Pismo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do Marszałka Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28.12.1921; przedmiot: interpelacja posła Balickiej i tow. w sprawie rzekomego naruszenia obywatelskich praw kobiet; sygn. 2/8/0/3.4 III, 16.22.

<sup>57</sup> Ibidem.

<sup>58</sup> AAN: Pismo Prezydium Rady Ministrów na interpelację posła Balickiej do Pana Marszałka Sejmu Ustawodawczego z dnia 7.06.1921 (pismo odręczne); sygn. 2/8/0/3.3 III, 13015.21.

W dalszej części pisma wyjaśniano, że w przygotowanym przez sejmową Komisję Administracyjną projekcie pragmatyki służbowej urzędników państwowych znalazł się tylko jeden przepis ograniczający prawa kobiet, obowiązek uzyskania zgody męża na objęcie stanowiska w służbie państwowej. Podkreślano przy tym, iż regulacja ta pozostawała zgodna z obowiązującymi wcześniej na obszarze byłego zaboru rosyjskiego przepisami kodeksu cywilnego. Jednocześnie zaznaczono, że nie wydano innych aktów prawnych ograniczających prawa kobiet zatrudnionych w administracji państwowej.

Treść odpowiedzi pokazuje charakterystyczną dla administracji państwowej strategię ograniczania zgłaszanych problemów poprzez formalno-prawne zawężenie problemu do obowiązujących przepisów, z pominięciem szerszego kontekstu społecznego i praktyki funkcjonowania kobiet w służbie państwowej.

Podobny mechanizm widoczny był w odpowiedzi na interpelację Ireny Kosmowskiej w sprawie rzekomej samowoli administracji wobec ludności białoruskiej na Grodzieńszczyźnie. Już sam tytuł interpelacji sugerował systemowy problem naruszeń konstytucyjnych, podczas gdy ministerialna rekonstrukcja zdarzeń sprowadzała sprawę do incydentalnego konfliktu związanego z działalnością osób podejrzewanych o agitację antypaństwową. Odpowiedź resortu miała charakter polemiczny i obronny: odrzucała zarzut „systemowej” bezstronności, wskazując na działania podejmowane w imię bezpieczeństwa publicznego, a ewentualne uchybienia sprowadzała do nieprawidłowości formalnych w zachowaniu funkcjonariuszy wobec konkretnej osoby<sup>59</sup>. W tym przypadku interpelacja nie doprowadziła do zmiany stanowiska władz ani do przyznania racji posłance; przeciwnie – stała się okazją do podtrzymywania określonej narracji o bezstronności administracji i konieczności przeciwdziałania agitacji wrogiej państwu. Jej skuteczność zatem była przede wszystkim symboliczna: umożliwiła wprowadzenie problemu na forum parlamentarne, lecz nie przełożyła się na modyfikację praktyki. W końcowym fragmencie pisma minister kategorycznie stwierdził: „Represje władz administracyjnych zwracają się tylko

---

<sup>59</sup> AAN: Pismo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do Marszałka Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7.04.1922; przedmiot: interpelacja posła Kosmowskiej i tow. w sprawie stosunków panujących w administracji państwowej w Grodzieńszczyźnie; sygn. 2/8/0/3.4 III, 7198.22.

przeciw tym agitatorom, którzy posługując się hasłami narodowego ruchu białoruskiego, prowadzą robotę społecznie rozkładową i w duchu wrogim państwowości polskiej”<sup>60</sup>.

Inny przebieg miała sprawa interpelacji Zofii Moraczewskiej dotyczącej niszczących majątków w Sulejówku. Użyte w jej tytule określenie „bezmyślne marnowanie dobra publicznego” sprzyjało nadaniu sprawie charakteru interwencyjnego i skłoniło administrację ministerialną do podjęcia konkretnych działań wyjaśniających. Zlecono sporządzenie wykazu nieruchomości pozostających bez opieki, ustalono ich stan prawny, podjęto działania w kierunku ustanowienia kuratorów, a nawet wszczęto postępowania wobec osób, które zaniechały obowiązku zawiadomienia prokuratury<sup>61</sup>. W tym przypadku interpelacja stała się impulsem do konkretnych czynności administracyjnych i nadzorczych. Można więc mówić o jej skuteczności w wymiarze praktycznym, oto bowiem ministerstwo nie tylko ustosunkowało się do zarzutów, lecz również uruchomiło procedury korygujące. I co istotne, w sprawie tej interweniowało nie tylko Ministerstwo Robót Publicznych, ale również Ministerstwo Sprawiedliwości z podległymi mu organami oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

I jeszcze jeden przykład. Interpelacja Zofii Sokolnickiej w sprawie finansowania Uniwersytetu Poznańskiego w okresie jego organizacji ujawniała rozbieżności między autonomią instytucji a hierarchią administracyjną. Choć brak ostatecznej odpowiedzi MWRiOP uniemożliwia pełną ocenę skuteczności interwencji parlamentarzystki, zachowane pismo Ministerstwa Skarbu wskazuje na próbę zdyscyplinowania drogi komunikacji między uczelnią a parlamentem<sup>62</sup>. Sam fakt skierowania zapytania o dopuszczalność bezpośredniego przedkładania memoriałów Sejmowi świadczy, że interpelacja wywołała refleksję instytucjonalną nad procedurą, lecz niekoniecznie przełożyła się na natychmiastowe zmiany budżetowe.

<sup>60</sup> Ibidem.

<sup>61</sup> AAN: Pismo Ministerstwa Sprawiedliwości do Marszałka Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej w odpowiedzi na interpelację posłanki Moraczewskiej w sprawie marnowania dobra publicznego, z dnia 6.10.1922; sygn. 2/8/0/3.4 III, 6617.22.

<sup>62</sup> AAN: Pismo Ministerstwa Skarbu do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie interpelacji posła Z. Sokolnickiej i tow. z dnia 23.10.1922; sygn. 2/8/0/3.4 III, 18957.22.

Szczególny charakter natomiast miała interpelacja Zofii Moraczewskiej dotycząca rzekomo nielegalnego werbunku nieletnich dziewcząt do wojska, wokół której rozwinęła się szeroka korespondencja urzędowa oraz dyskusja parlamentarna i prasowa, choć zachowana dokumentacja nie pozwala jednoznacznie ustalić oficjalnego zakończenia sprawy. Jej bohaterem był dyrektor Towarzystwa Rozwoju Przemysłu, Rzemiosł i Handlu „Rozwój” Tadeusz Dymowski, poseł Zjednoczenia Mieszczańskiego. Sprawa ta, zapoczątkowana dramatycznym listem ojca jednej z dziewcząt skierowanym do Gubernatora Wojskowego m.st. Warszawy i powiatów przyległych, szybko przeniosła się na forum sejmowe i stała się przedmiotem kolejnych wystąpień interpelacyjnych.

Dymowski odpowiedział, kierując do Ministra Spraw Wojskowych pismo, w którym zarzucił posłance rozpowszechnianie nieprawdy, podjętej następnie przez prasę, oraz domagał się przeprowadzenia śledztwa. Wobec braku reakcji wniósł własną interpelację, wskazując na opieszałość resortu i medialny rozgłos sprawy<sup>63</sup>. Odpowiedź ministra z 19 listopada 1920 r. była jednoznaczna: w toku dochodzenia stwierdzono „szereg nieprawidłowości i czynów karygodnych”, wobec czego sprawę nieuprawnionego werbowania przez Dyrektora Tow. „Rozwój” przekazano Ministerstwu Sprawiedliwości, a ewentualny współudział osób wojskowych prokuraturze wojskowej<sup>64</sup>. Zaznaczono przy tym, że Dymowski nie został przesłuchany z uwagi na chroniący go immunitet poselski.

Stanowisko resortu wywołało kolejną interpelację posłów Klubu Zjednoczenie Mieszczańskie, którzy zarzucili ministrowi stronnictwo i tendencyjność postępowania. Sprawa stała się przedmiotem ostrego sporu prasowego, prasa prawicowa broniła Dymowskiego, lewicowa akcentowała nieprawidłowości<sup>65</sup>. Choć nie znamy ostatecznego rozstrzygnięcia, przypadek ten pokazuje, że interpelacja mogła uruchomić realne procedury administracyjne

<sup>63</sup> Interpelacja posła dra Tadeusza Dymowskiego i towarzyszy do Pana Ministra Wojny w sprawie interpelacji posła Moraczewskiej z dnia 5 bm.; [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=full-set-set&set\\_number=023834&set\\_entry=000053&format=999](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=full-set-set&set_number=023834&set_entry=000053&format=999) [dostęp: 13.05.2026].

<sup>64</sup> AAN: Pismo Ministra Spraw Wojskowych gen. Sosnkowskiego do Pana Marszałka Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13.11.1920; sygn. 2/8/0/3.3 III, 13355.21.

<sup>65</sup> Interpelacja posłów z Klubu Zjednoczenia Mieszczańskiego oraz posłów z innych stronnictw do p. Ministra Spraw Wojskowych w sprawie odpowiedzi jego na interpelację pp. Moraczewskiej i dr. Dymowskiego w sprawie rzekomego werbunku dziewcząt do wojska przez dyrektora tow. „Rozwój” z dnia 3.12.1920; [https://bs.sejm.gov.pl/exlibris/aleph/a24\\_1/apache\\_media/GTCM2QECLRHX9NPSK1QNE64BN9KFBQ.pdf](https://bs.sejm.gov.pl/exlibris/aleph/a24_1/apache_media/GTCM2QECLRHX9NPSK1QNE64BN9KFBQ.pdf) [dostęp: 13.05.2026].

i sądowe, a zarazem stać się elementem szerszej walki polityczno-prasowej. Przypadek ten wart jest szerszego rozpoznania.

### Podsumowanie

Przywołane przykłady oraz tylko we fragmentach cytowany zgromadzony materiał archiwalny pozwalają sformułować kilka wniosków. Po pierwsze, interpelacje posłanek często operowały rozbudowaną, silnie nacechowaną retoryką tytułu, sugerującą problem o charakterze konstytucyjnym lub systemowym, podczas gdy faktyczna materia dotyczyła pojedynczych zdarzeń lub konkretnych decyzji administracyjnych. Tego rodzaju zabieg, polegający na „rozszerzeniu” znaczenia jednostkowego przypadku poprzez jego osadzenie w szerszej ramie normatywnej, stanowił element strategii parlamentarnej, służący nadaniu sprawie wagi publicznej i mobilizacji opinii. Cechował także interpelacje innych posłów. Warto podkreślić swoiste uniwersum tej praktyki, wszak mechanizm ten stosowany jest we współczesnej praktyce medialnej, gdzie tytuł pełni funkcję przyciągającą uwagę i ramującą interpretację problemu.

Po drugie, odpowiedzi resortów ujawniają dominację argumentacji formalno-prawnej oraz tendencję do minimalizowania zarzutów poprzez ich zawężanie do incydentu. Ministerstwa konsekwentnie odwoływały się do obowiązujących przepisów, stanu przejściowego unifikacji prawa oraz względów bezpieczeństwa publicznego. Interpelacja rzadko prowadziła do uznania zasadniczej racji posłanki; częściej skutkowałą obroną praktyki administracyjnej.

Po trzecie jednak, materiał archiwalny pokazuje, że w określonych warunkach, zwłaszcza gdy sprawa dotyczyła konkretnej luki w systemie organizacyjnym państwa lub zaniedbania, interpelacja mogła wywołać realne działania naprawcze. Skuteczność była zatem zróżnicowana i zależna od charakteru zarzutu: najwyższa w sprawach administracyjno-prawnych, niższa w kwestiach o wymiarze politycznym lub narodowościowym. Można zatem stwierdzić, że aktywność interpelacyjna pierwszych posłanek nie sprowadzała się do symbolicznego gestu obecności kobiet w parlamencie.

Zasadne w tym miejscu jest przywołanie artykułu *Kobieta w Sejmie*, opublikowanego w cytowanym już periodyku „Na Posterunku”, w którym zawarto krótką charakterystykę pierwszych



posłanek Sejmu Ustawodawczego<sup>66</sup>. Jednym z motywów jego powstania było rozczarowanie autorki bierną postawą samych kobiet w czasie kampanii wyborczej. Wyraźnie zaakcentowano brak ponadpartyjnej kobiecej reprezentacji politycznej, opartej nie na interesach partyjnych, lecz na „moralnej, umysłowej i fachowej wartości kandydatów”<sup>67</sup>. Już ten fragment wskazał na rozdźwięk między rodzącą się obywatelską podmiotowością kobiet a realiami walki partyjnej pierwszych wyborów parlamentarnych. To, co natomiast jest w tym tekście istotne: można potwierdzić, że prezentowane w nim sylwetki parlamentarzystek w znacznym stopniu odpowiadały zarówno oczekiwaniom redakcji, jak i dominującym wówczas wyobrażeniom społecznym dotyczącym roli kobiet w życiu publicznym, dowodząc swojej obecności w polityce przede wszystkim wcześniejszą działalnością społeczną, oświatową, opiekuńczą i patriotyczną.

Kończące ten tekst redakcyjne życzenia dla posłanek, w tym by „umiały odnaleźć w duszy i wypowiedzieć słowo zdolne do wydobycia z ludzi różnych poglądów, stanów, kultur ofiarnego czynu”, również w interpelacjach w dużym stopniu znalazły urzeczywistnienie.

## Bibliografia

### Źródła

Biblioteka Sejmowa

Parlamentaria polskie 1919–2001: Sejm Ustawodawczy 1919–1922; Stenogramy: [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=scan&scan\\_code=NST&scan\\_start=rpii/0&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_ST](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=scan&scan_code=NST&scan_start=rpii/0&local_base=2RP_SU_SJ_ST).

Parlamentaria polskie 1919–2001: Sejm Ustawodawczy 1919–1922; Interpelacje: [https://bs.sejm.gov.pl/F?func=scan&scan\\_code=TIP&scan\\_start=0&local\\_base=2RP\\_SU\\_SJ\\_IP](https://bs.sejm.gov.pl/F?func=scan&scan_code=TIP&scan_start=0&local_base=2RP_SU_SJ_IP).

Nowicka, Maria (oprac.), *Skorowidz osobowy do Sprawozdań Stenograficznych z posiedzeń plenarnych Sejmu, pos. 1 (10.II.1919)–pos. 342 (27.XI.1922)*, (maszynopis: Warszawa 1965).

<sup>66</sup> „Kobieta w Sejmie”, *Na Posterunku*, nr 2, 1919, 2.

<sup>67</sup> Ibidem.

Archiwum Akt Nowych w Warszawie  
Prezydium Rady Ministrów w Warszawie 1917–1939 (sygn. Akt  
2/8/0/3.1 III–2/8/0/3.4 III).

### **Źródła drukowane**

Rzepecki, Tadeusz. *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 1919 roku*, (Poznań: Wielkopolska Księgarnia Nakładowa, 1920).

### **Opracowania**

Ajnenkiel, Andrzej. *Parlamentaryzm II Rzeczypospolitej*, (Warszawa: Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, 1975).

Chojnowski, Andrzej. „Aktywność kobiet w życiu politycznym”, w: Anna Żarnowska, Andrzej Szwarc (red.), *Równe prawa i nierówne szanse. Kobiety w Polsce międzywojennej*, (Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2000), 37–48.

Cybulska, Kamila. *O niepodległość i prawa kobiet. Zofia Moraczewska 1873–1958. Życie i działalność*, (Warszawa: IPN, 2021).

Dufurat, Joanna. „Buntownicza w sejmie: parlamentarna aktywność Zofii Moraczewskiej (1873–1958)”, w: Dariusz Opaliński, Janusz Polaczek, Szczepan Kozak, Szymon Wieczorek, Wioletta Zawitkowska (red.), *Człowiek, społeczeństwo, źródło. Studia dedykowane profesor Jadwidze Hoff*, (Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015), 99–107.

Drewicz, Marcin. *Polskie wybory 1919. Agitacja w pięciu tygodniach: „Gazeta Świąteczna”, „Zorza”, „Wyzwolenie”, „Rząd i Wojsko”, „Piast”*, ([Warszawa]: Arte Klub Zachowawczo-Monarchistyczny, 2011).

Dufurat, Joanna. „Droga polskich kobiet do politycznego równouprawnienia i udziału w wyborach parlamentarnych II Rzeczypospolitej (na tle europejskim przełomu XIX i XX w.)”, *Przegląd Sejmowy*, nr 4, 2025, 7–29.

Fiktus, Paweł. „Poselska aktywność kobiet na mównicy sejmowej w dobie II RP”, *Wrocławskie Studia Erazmiańskie*, nr 9, 2015, 543–565.

Florczak, Ilona. „Zofia Moraczewska (1873–1958): kobieta-polityk II Rzeczypospolitej”, *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica*, z. 77, 2003, 125–145.

Gałczyńska, Alicja. „Posłowie czy posłanki? O nazwach pierwszych polskich parlamentarzystek. Studium językoznawcze”,

- Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobięcych*, nr 1, 2019, 9–24.
- Grata, Paweł. „Krucjata antyalkoholowa w Sejmie Ustawodawczym i jej efekty (1919–1922)”, *UR Journal of Humanities and Social Sciences*, nr 3, 2018, 5–25.
- Gruszczyk, Marcela. „Między działalnością społeczną a wielką polityką. Maria Moczydłowska (1886–1969), najmłodsza posłanka Sejmu Ustawodawczego II RP”, *Studia Politicae Universitatis Silensiensis*, t. 25, 2019, 9–32.
- Hass, Ludwik. „Aktywność wyborcza kobiet w pierwszym dziesięcioleciu Drugiej Rzeczypospolitej”, w: Anna Żarnowska, Andrzej Szwarc (red.), *Kobieta i świat polityki. W niepodległej Polsce. Zbiór studiów*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1996), 70–99.
- Hübner, Mateusz. „Program pomocy państwowej ludziom nauki w pracach Sejmu Ustawodawczego odrodzonej Rzeczypospolitej”, w: Zbigniew Girzyński, Jarosław Kłaczko, Jan Żaryn (red.), *Fundamenty Niepodległej: Sejm Ustawodawczy (1919–1922)*, (Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2020), 205–232.
- Kacperski, Kamil. „Problematyka czynnego i biernego prawa wyborczego kobiet w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w świetle publicystyki politycznej II Rzeczypospolitej (listopad 1918 r. – styczeń 1919 r.)”, *Przegląd Sejmowy*, nr 5, 2019, 5–28.
- Kacperski, Kamil. *System wyborczy do Sejmu i Senatu u progu Drugiej Rzeczypospolitej*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2007).
- Kociowa, Regina. *Irena Kosmowska*, (Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1960).
- Kondracka, Mariola. „Aktywność parlamentarna posłanek i senatorek Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1927”, w: Agnieszka Janiak-Jasińska, Katarzyna Sierakowska, Andrzej Szwarc (red.), *Działaczki społeczne, feministki, obywatelki. Samoorganizowanie się kobiet na ziemiach polskich po 1918 roku (na tle porównawczym)*, t. 2, (Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2009), 49–73.
- Kondracka, Mariola. „Obywatelki i panie domu – życiowe role pierwszych polskich parlamentarzystek”, w: Anna Landau-Czajka, Katarzyna Sierakowska (red.), *Procesy socjalizacji w Drugiej Rzeczypospolitej 1914–1939. Zbiór studiów*, (Warszawa: Instytut Historii PAN, 2013), 123–138.

- Kondracka Mariola. *Posłanki i senatorki II Rzeczypospolitej*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2017).
- Kopytowska, Irena. *Opowieść o Irenie Kosmowskiej – działaczce ruchu ludowego*, (Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, 1968).
- Kupis, Magdalena. „Ewolucja instytucji interpelacji poselskiej w polskim parlamentaryzmie”, *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, nr 1, 2012, 93–125.
- Luksa, Katarzyna. *Gabriela Balicka (1867–1962). Działalność polityczna, społeczna, naukowa, edukacyjna*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2017).
- Luksa, Katarzyna. „Gabriela Balicka (1867–1962): naukowiec, posłanka Narodowej Demokracji”, *Wieki Stare i Nowe*, t. 6, 2014, 126–139.
- Maj, Ewa. „Problem praw kobiet w międzywojennej prasie dla Polek”, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*, nr 1, 2024, 85–105.
- Maj, Ewa. „Problem realizacji praw wyborczych kobiet w Polsce międzywojennej: debata na łamach prasy dla katoliczek”, *Przegląd Sejmowy*, nr 2, 2022, 127–150.
- Maj, Ewa. „Wzorzec parlamentarzystki w prasie dla kobiet w Polsce międzywojennej”, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*, nr 1, 2019, 73–104.
- Masiarz, Władysław. „Kobiety w parlamentach II Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939”, w: Anna Frątczak (red.), *Kobiety wobec polityki – kobiety w polityce. Historia, realia, perspektywy*, (Kraków: Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2009), 183–228.
- Męczyńska, Katarzyna. „Zofia Sokolnicka: «dusza tajnego nauczania», emisariuszka, posłanka, Zochna”, *Kronika Miasta Poznania*, nr 3, 2018, 143–154.
- Michalska-Bracha, Lidia. „Sejm Ustawodawczy w historiografii polskiego parlamentaryzmu”, *Przegląd Sejmowy*, nr 6, 2018, 137–158.
- Niećko, Grzegorz Piotr. *Irena Kosmowska (1879–1945). Życie i działalność*, (Lublin: Multipress G. Wodecki, D. Wodecka, 2013).
- Niewiadomska-Cudak, Małgorzata. „Reprezentatywność i aktywność kobiet w polskim parlamencie w latach 1919–1939”, *Studia Wyborcze*, t. 15, 2013, 49–66.

- Podgajna, Ewelina. „Irena Kosmowska w parlamencie II Rzeczypospolitej”, w: Ewelina Podgajna (red.), *„Przez lud dla ludu”. Irena Kosmowska (1879–1945): polityk, społecznik, wychowawca*, (Lublin: Multipress G. Wodecki, D. Wodecka 2014), 65–83.
- Podgajna, Ewelina (red.), *„Przez lud dla ludu”. Irena Kosmowska (1879–1945): polityk, społecznik, wychowawca*, (Lublin: Multipress G. Wodecki, D. Wodecka 2014).
- Stępnik, Krzysztof. *Henryk Sienkiewicz. Studia i szkice z mikrobiografiki prasowej*, (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016).
- Stępnik, Krzysztof. *Sienkiewicz globalny*, (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2017).
- Szablicka-Żak, Jolanta. *Szkolnictwo i oświata w pracach Sejmu Ustawodawczego II Rzeczypospolitej*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1997).
- Śliwa, Michał. „Kobiety w parlamencie Drugiej Rzeczypospolitej”, w: Anna Żarnowska, Andrzej Szwarc (red.), *Kobieta i świat polityki. W niepodległej Polsce. Zbiór studiów*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1996), 53–69.
- Tusiński, Piotr A. *Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1922*, (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2019).
- Wawrzykowska-Wierciochowa, Dionizja. „Jadwiga Dziubińska (1874–1937)”, *Roczniki Dziejów Ruchu Ludowego*, nr 7, 1965, 513–545.
- Wiechnik, Olga. *Poselki: Osiem pierwszych kobiet*, (Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2019).
- Wrona, Grażyna. *Ludzie prasy w Sejmie Ustawodawczym (1919–1922)*, (Kraków: Wydawnictwo Naukowe UKEN, 2025).
- Wrona, Grażyna. „Prasowe interpelacje poselskie w Sejmie Ustawodawczym (1919–1922): definicja, charakterystyka ilościowa, twórcy, adresat, typologia, funkcje”, *Rocznik Historii Prasy Polskiej*, z. 2, 2025, 141–167.
- Żukowicz, Przemysław (wstęp, opracowanie i edycja naukowa). *Podkreślić żądania kobiet. Przemówienia posłanek na posiedzeniach plenarnych Sejmu Ustawodawczego (1919–1922). Teksty źródłowe*, (Wrocław: Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2021).